

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

***MITÄ OPITTAVISSA KORONAPANDEMIASTA – TAVOITTEENA OLLA JATKOSSAKIN
TURVALLINEN JA KRIISEIHIN VARAUTUNUT VALTIO***

Johdanto

Erilaiset uhat yllättävät meidät aina. Me ilmeisesti myös tarvitsemme yllätyksiä, koska oppimisprosessimme on paikoin varsin hidas ja kitkainen. Ylipäättään turvallisuuteen liittyvät prosessit etenevät usein hitaasti. Yhtäällä jokin yllättävä turvallisuustapahtuma (kriisi) voi joskus vaikuttaa nopeasti ja syvällisestikin. Ennakointi ja varautuminen pyrkivät prosesseina siihen, että sekä hitaasti etenevät että äkilliset kriisit kyetään hallitsemaan mahdollisimman hyvin ja että yhteiskunta kykenee toipumaan nopeasti (resilienssi). Turvallisuutta tuottavalle toiminnalle on luonteenomaista pyrkimys rationaaliseen hallintaan.

Historiasta löytyy useita esimerkkejä kuten Estonian uppoaminen 1994, WTC-isku 2001, tsunami 2004 tai nyt tämä koronapandemia, joka on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan voimakkaasti eri tahoilla eri tavoin. Lisäksi ”turvallisuusarkeemme” vaikuttavat ns. hitaasti etenevät kriisit kuten ilmastonmuutos tai teknologinen kehitys, joiden aiheuttamat seuraukset ovat niin ikään merkittäviä, mutta usein niin hitaita (ei-dramaattisia), että niihin reagoiminen näyttää olevan vaikeaa. Vaikutuksiltaan nämä erilaiset kriisit ovat usein huomattavia ja pitkäkestoisia. Tosin joskus itse tapahtuman tosiasiallinen kesto saattaa olla vain sekuntien mittainen.

Estonian uppoaminen ja tsunami tuottivat monille sektoreille erilaisia säädöksiä, toimintoja ja toimenpiteitä sekä resurssien uudelleen kohdentamista aivan kuten WTC-isku, jonka voidaan sanoa jopa mullistaneen kansainvälistä politiikkaa. WTC-tapahtumat tuottivat meille muun muassa terrorismia koskevan strategian, talousrikollisuuden tiukempaa säätelyä sekä vaikutti meidän kaikkien arkeen matkustamista koskevan sääntelyn osalta (Ks. esim. Laitinen 2002). Eri tavoin poikkeavista tapahtumista on tullut osa normaalia arkeamme – niin tulee käymään myös tämän pandemian osalta. Mitä ja kuinka laajoja vaikutukset pitkällä aikavälillä tulevat olemaan, niin sitä on hyvin vaikea arvioida.

Koronapandemian myötä on noussut esiin joukko kysymyksiä liittyen meidän valtiomme ja yhteiskuntamme kykyyn varautua kriiseihin sekä kykyyn toimia kriisin ollessa ns. päällä. Kriisi on tuonut esiin heikkouksia ja epäjatkuvuuksia viranomaistoiminnassa sekä hallinnonalojen keskinäisessä yhteistyössä. Tulevan osalta kysymys on erityisesti siitä, kuinka pystymme entistä paremmin varautumaan ja tunnistamaan erilaiset uhkakuvat. Toisin sanoen, opimmeko ja jos niin, niin kuinka hyvin. Ja toisaalta kysymys siitä, mikä estää meitä oppimista ja omaksumasta uusia asioita – tässä yhteydessä tapoja varautua ja tuottaa turvallisuutta on erittäin olennainen. Parhaimmillaan ”oppiminen” avaa meillä mahdollisuuksia, pahimmillaan sulkee ovia ja siten heikentää kykyämme toimia seuraavan kriisin tullessa.

Arvioinnin ja tulevan ennakkoinnin vaikeudesta huolimatta pohdin tässä tekstissä nykyisen turvallisuushallintomme, varautumisemme ja mahdollisten muutostarpeiden tilaa koronapandemian esiin nostamien kysymysten kautta. Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli sekä kansallinen turvallisuus ovat keskeisiä näkökulmia pohdinnan osalta. Tekstissä esiin tulevat kysymykset ovat pääosin luonteeltaan yleisiä toimintoihin, rakenteisiin ja prosesseihin liittyviä. Lopussa kiinnitän huomion esimerkinomaisesti muutamiin yksittäisiin havaintoihin koronapandemian aiheuttamien haasteiden ja ongelmien osalta. Kokonaisturvallisuutta ja kansallista turvallisuutta koskevat kysymykset ovat lähtökohtaisesti niin laajoja, että niiden kattava käsittely olisi sula mahdottomuus tämän tekstin puitteissa. Lisäksi se olisi muutoinkin lähes mahdotonta ilman syvällisempää tutkimusta, sillä missään eikä kenelläkään ole kaiken kattavaa käsitystä erilaisista koronapandemian aiheuttamista turvallisuushaasteista ja tarvittavista toimenpiteistä.

Käsite turvallisuus

Koronapandemia on osoittanut, kuinka kansallisen turvallisuuden kysymykset eivät ole kenenkään eivätkä minkään tahon yksityisomaisuutta, vaan se on valtion, kansakunnan, yhteiskunnan ja kansalaisten yhteinen tavoite- ja tahtotila, josta tulee huolehtia, jotta muut yhteiskunnalliset toiminnot ja kansalaisten hyvinvointi sekä oikeudet voivat kukoistaa. Kansallinen turvallisuus ja sitä koskevat kysymykset ovat määritelmällisesti kansakunnan ja valtion olemassaoloon liittyviä elintärkeitä kysymyksiä. Niissä ei usein ole yksiselitteisen oikeaa tai väärää vastausta. Päätös ja sitä seuraavat toimenpiteet edellyttävät viime kädessä poliittista punnintaa ja päätöksentekoa.

Koronapandemia on osoittanut mitä turvallisuus tarkoittaa niin valtiolle kuin yksilölle. Koronapandemia käytännössä kertoi meille kansalaisille, että sinun terveytesi ei ole vain sinun asiiasi, vaan ennen kaikkea yhteiskunnan ja valtion kysymys. Turvallisuuteen liittyvät kysymykset on nyt priorisoitu toisella tavoin kuin ennen kriisiä. Valtion ja kansalaisen turvallisuus rakentuu erilaisista tekijöistä. On yhteisiä tekijöitä, mutta myös eroja. Suvereenin valtion historiallisena ideana on suojata ihmisiä, kansakuntaa ja yhteiskuntaa niin ulkoisilta kuin sisäisiltäkin uhilta tarvittaessa kovinkin toimenpitein. Tämä idea ja tavoite on edelleen voimissaan.

Viime kädessä eri toimijoiden ja toimintojen tehtävänä on ylläpitää turvallisuutta sen eri muodoissa sekä tuottaa välineitä mahdollisen "ankaran päivän" varalta kuten J.V. Snellman (1928, 265-280) asian muotoilisi. Esimerkiksi valtion intresseissä voi olla uhrata joukko kansalaisia tai rajoittaa heidän turvallisuuttaan. Yksittäisen kansalaisen näkökulmasta kysymys näyttäytyy eri tavoin, kuten nyt on nähty. Syvän rauhantilan aikana valtion perimmäinen luonne jää taka-alalle muiden toimintojen astuessa valokeilaan. Hyvinvointivaltion perimmäinen olemus on tästä erinomainen esimerkki. Koronapandemian aikana niin sanotut perinteiset turvallisuustoimijat ovat olleet sivuroolissa varsinaisen turvallisuuden tuottamisen ollessa terveysviranomaisten ja viime kädessä yksittäisen kansalaisen harteilla.

Turvallisuus on yksi niistä sanoista tai käsitteistä, jotka kirvottavat usein voimakkaitakin tuntemuksia ja kommentteja. Se on luonnollista, koska turvallisuudessa on viime kädessä kysymys olemassaolosta. Turvallisuus-sana liitetään yhä useampiin ilmiöihin. Keskustelussa turvallisuudesta on usein ristiriitaisia piirteitä. Turvallisuutta ei ole tarpeeksi tai sitä on liikaa. Turvallisuusviranomaisten valtuuksia tulee lisätä tai leikata. Turvallisuus on vapautta uhkista, toisaalta se tarkoittaa kykyä ja vapautta toimia. Turvallisuus on suhteellista. Lisäksi puhe turvallisuudesta ja uhkakuvista synnyttää helposti turvattomuuden tunnetta luoden siten vaatimuksia turvallisuuden lisäämiseksi. Samanaikaisesti turvallisuusympäristö muuttuu. Turvallisuusasioiden monimutkaistuessa ennakkoinnin tarve lisääntyy. Syntyy helposti loputon kierre. Mutta, täydellinen turvallisuus on kuitenkin saavuttamaton tavoitetilä, illuusio. (Ks. Laitinen 1999)

Turvallisuustoiminnalle on myös leimallista säilyttävyyttä, muuttumattomuus ja perinteet. Meillä on yhtäällä ymmärrys siitä, millaisia ovat meitä uhkaavat tekijät ja kysymykset sekä mitkä seikat ylipäättään vaarantavat tai uhkaavat turvallista elämää sekä vakaita yhteiskunnallisia olosuhteita. Esimerkiksi poliisin tai pelastusalan toiminta perustuu pääosin aiemmin opitulle, jossa jatkuvuus ja harjoitellut rutiinit ovat olennaisia. Kysymys on ja on ollut jo pitkään siitä, kuinka, kroonisen resurssiniukkuuden vallitessa, tasapainoilla muuttuvan turvallisuusympäristön kanssa vastaten sieltä esiin nouseviin haasteisiin samanaikaisesti säilyttäen kyvyn huolehtia perinteisesti uhkista. On ilmeistä, että operatiivisissa kysymyksissä tämä toiminnan mukauttaminen ja uudistaminen onnistuu helpommin kuin strategisen tason kysymyksissä, joihin sisältyy resurssi- ja valtaulottuvuuksia (Ks. Valtiontalouden...2020).

Oman lukunsa turvallisuusasioiden suhteellisuuteen antaa menneisyyden ja muistikuvien tarkastelu. Koronapandemian aikana kuolleiden määriä on verrattu eri tautien kesken tai sitä kuinka paljon ihmisiä kuolee milloin mihinkäkin. Me muistamme Estonian, tsunamin, kenties muistamme Suomenlahden helikopterionnettomuuden, Jämijärven laskuvarjohyppäjien kohtalon, Konginkankaan liikenneonnettomuuden jne. Vuosien 2004-2018 aikana Suomessa kuoli kaatumisissa ja putoamisissa 17 600, itsemurhan seurauksena 13 700, myrkytyksissä 10 100, erilaisissa liikenneonnettomuuksissa 4 700, hukkumalla 2 700, henkirikoksen kautta 1 400, tukehtumalla 1 400 ja tulipaloissa 1 100 ihmistä. (ks. Valonen 2020) Varaudummeko oikeisiin uhkakuviin? Voiko kaikkeen

ylipäättään varautua? Voidaanko varautumisen osalta löytyä entistä toimivampia poikkihallinnollisia tapoja toimia? Mikä estää meitä varautumista entistä ”fiksummin”?

Varautuminen - menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

"Lähtökohtaisesti muutosten dynamiikan ymmärtäminen ja ennakointi on vaikeaa. Pidemmän ajan muutoksen aliarviointi on tyypillistä. On hankalaa ymmärtää niitä hidasteita, jotka tekevät muutoksen vaikeaksi. Odotamme lineaarista kehitystä, vaikka aina niin ei suinkaan tapahdu. Kulttuuristen syvärakenteiden muutokset ovat hankalimpia." (Ks. Wilenius 2015, 222-223)

Ajallisesti tarkasteltuna eri turvallisuusaikakaudet ovat läsnä edelleen erilaisten toiminnallisten ja ajatuksellisten jatkumoiden muodossa. Ne käyvät ”kampppailua” keskenään, menneisyyttä koskevia tulkintoja tarkastellaan kriittisesti ja samanaikaisesti me olemme menossa tulevaan menneisyyden oppien saattamina. Menneisyyden rakenteilla ja prosesseilla on ollut voimakas vaikutus nykyiseen ymmärrykseen turvallisuusympäristöstämme ja etenkin siihen, kuinka sen parissa toimitaan.

Historiallisista lähtökohdista ammentaen Suomi on pääosin onnistunut pitämään turvallisuudestaan huolta (Ks. Ingman 1925; Pöysti 2019). Monin tavoin nykyistä arkeamme on luettavissa historiallisten jatkumoiden kautta ja lävitse. Kansallinen turvallisuus, vaikka sitä käsitettä ei meillä ole aktiivisesti käytetty, on ollut läsnä ns. aina (Ks. Asevelvollisuusvaliokunta 1878). Kansallinen turvallisuus aivan kuten kokonaisturvallisuuskin sijaitsee useammassa ajassa ja paikassa sekä erilaisissa teksteissä. (Ks. Kansallisen turvallisuuden vaikutusten arviointi 2020)

Turvallisuusympäristömme on jo pidemmän aikaa ollut horisontaalinen, kun taas Suomen turvallisuushallinto ja sitä kautta monet sen käytännön ratkaisut ovat yhä vertikaaleja (Ks. Joenniemi 1993).

Tulevaan varautumista voidaan luonnehtia ennakoivana toimintana kohti toimintamahdollisuuksien turvaamista myös odottamattomien, ei-toivottujen tilanteiden aikana. Varautumisessa ei tähdätä ainoastaan nimettävissä olevien tilanteiden hallintakyvyn parantamiseen, vaan erilaisten toimintakyvykkyyksien turvaamiseen. Käynnissä oleva kriisi muistuttaa meitä systeemisistä haavoittuvuuksista, joita pyrkimyksemme järjestelmien kehittämiseen ja rakentamiseen väistämättä tuo mukanaan. Yhteiskunnan haavoittuvuuksien lisääntyminen tapahtuu osin huomaamatta ja ennalta arvaamatta eri hallinnonalojen ja laajan toimijajoukon ratkaisujen seurauksena. Toteutunut koronaviruskriisi muistuttaa meitä myös tietämisemme ja hallintakykymme rajallisuudesta. (Ks. Heino, Huotari ja Laitinen 2020)

”Tietomme ja tietämisemme on auttamatta rajallista. Yksilöinä meitä rajoittaa myös henkilökohtainen historiamme – koulutuksemme ja kokemuksemme. Samalla tavoin organisaatiot rakentuvat perustuen kokemuksiin, historiaan sekä erilaisiin olettamuksiin menneestä ja sitä kautta myös tulevaisuudesta. Niin yksilöinä kuin organisaatioina elämme

usein itsestään selvyyksistä. Kysymys on olettamuksista, joiden oletamme huomenna olevan niin kuin ne ovat tänään, koska ne olivat niin myös eilen.” (emt.)

Viime vuosien kuluessa kokonaisturvallisuudesta on tullut Suomessa lähes mantranomainen taikasana, jota hoetaan, toistetaan ja johon vedotaan lähes aina kun kyse on uusista uhkakuvista tai varautumiseen liittyvistä toimista. Vetoaminen on sinänsä perusteltua, koska suomalainen varautumisjärjestelmä on moneen muuhun maahan verrattuna hyvällä tasolla. Erityinen ongelma niin kokonaisturvallisuuden, kun kaikkien muidenkin ”totuuksien” kanssa on se, kuinka ne sokeuttavat eivätkä mahdollista, helposti ainakaan, kriittistä tarkastelua ja siten oppimista. Oma lukunsa on itsepintainen hallinto, johon törmätään milloin minkäkin kysymyksen tiimoilta (ks. pääministeri Marin Aamulehdessä 21.5.2020).

Koronapandemia on osaltaan haastanut näitä totuuksia tai olettamuksiamme ja hyvä niin. Kriiseissä on edes se hyvä puoli, että ne pakottavat meidät tarkastelemaan toimintaamme ja sen perusteita kriittisesti. Akuutin vaiheen mentyä tätä tehdään varmasti meilläkin toivottavasti korostaen oppimisprosessia syyllisten hakemisen jäädessä vähemmälle. Tämä ei ole merkityksetön seikka, sillä jos koronapandemiasta halutaan ylipäättään oppia, niin tällöin meidän tulisi saada toteutettua avoin ja rehellinen arviointiprosessi, jossa eri tahoilla tehtyjä toimia voitaisiin tarkastella kehittämisen kautta ja siten tähdäten parempaan tulevaisuuteen. Tätä varten tarvitsemme kaiken mahdollisen tiedon ja järjestelmällisen sekä jäsennellyn prosessin.

Kokonaisturvallisuus ja varautuminen muuttuvassa toimintaympäristössä

Suomi on kiinni maailmassa ja maailma kiinni Suomessa – niin hyvässä kuin pahassa. Kuten on havaittu niin turvallisuusympäristö tarkoittaa yksilön elinpiiristä lähtien aina globaalia turvallisuusympäristöä, jossa pandemiat, ydinaseet, ympäristön ja talouden tilan muutokset vaikuttavat suoraan ja nopeasti yksittäisen ihmisen elämään sekä valtion käsityksiin uhkaavista tekijöistä. Turvallisuusympäristön muuttuessa ja turvallisuutta koskevien kysymysten ja niiden hallinnan monimutkaistuessa ennakkoinnin ja yhteistyön tarve eri turvallisuustoimijoiden kesken lisääntyy

Yhteiskunnan varautumisen kokonaisuudesta tehtiin vuonna 2010 selvitys niin sanotussa Hallbergin komiteassa. Komitean mietinnön mukaan toimintaympäristön ja uhkakuvien muuttuessa turvallisuuden ja varautumisen lähtökohtana on laaja turvallisuusajattelu ja yhteiskunnan voimavarojen hyödyntäminen. Varautumisessa on komitean mukaan otettava huomioon elinkeinoelämän vahvistunut rooli ja kansalaisjärjestöjen merkitys. Komitea käytti mietinnössään tästä kokonaisuudesta käsitettä kokonaisturvallisuus (Ks. Varautuminen ja kokonaisturvallisuus, komiteamietintö 2010).

Suomalaisen yhteiskunnan kyvystä reagoida toimintaympäristön muutokseen ovat hyvänä esimerkkinä Yhteiskunnan turvallisuusstrategia ja kokonaisturvallisuuden käsite, joita tukevat laaja-alaiset ennakkoinnin ja yhteistyön prosessit. ”Kokonaisturvallisuus on tavoitetilä, jossa valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Yhteiskunnan

elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Turvaamisen toimiin kuuluvat uhkiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen.” (Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta 5.12.2012)

”Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä” Valtioneuvoston periaatepäätös 2017, Yhteiskunnan turvallisuusstrategia). Toimeenpanoa seuraa ja yhteistoiminnan kehittämistä koordinoi Turvallisuuskomitea yhteistyössä ministeriöiden valmiuspäällikköiden kanssa. Kuten koronapandemiankin osalta on nähty, niin sen tehtävään ei kuitenkaan kuulu häiriö- tai poikkeustilanteen johtaminen eikä ohjaaminen. (Ks. Härkönen ja Laitinen 2014; Branders 2016) Pitäisikö tulevaisuudessa kuulua? Tarvitsemme jonkin toimivan elimen ylittämään toimivaltaisen-viranomaisen-ajatteluun liittyvät haasteet.

Lukuisat turvallisuuskysymyksiä käsittelevät strategiat ovat vuosien saatossa nostaneet esiin oikeita asioita ja ilmiöitä, mutta vaadittavien toimenpiteiden toteutus (ml. harjoitusten toteutus ja vaikuttavuuden seuranta) on osin jäänyt puolitiehen. Vaikka Suomea ja suomalaisia organisaatioita voidaan pitää sangen vahvoina turvallisuusosajina ja turvallisuustietoisuus on hyvällä tasolla, voidaan esittää kysymys, ovatko osaaminen, rakenteet ja toimintatavat sekä toimintakulttuuri riittävässä määrin onnistuneet seuraamaan muuttunutta turvallisuusympäristöä. Koronapandemian valossa vastaus on, että tarkastelemisen tarvetta riittää.

Toimivaltainen viranomainen

Kokonaisturvallisuuden asiat kuuluvat pääsääntöisesti valtioneuvoston toimivaltaan siten, että tehtävät on säädetty ministeriöiden toimialoille. Kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien kokonaisturvallisuuteen liittyvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta järjestämisestä. Päätöksentekoa ja valmistelua kokonaisturvallisuuden asiakokonaisuuksien valmistelussa avustavat ministeriöiden kansliapäälliköt ja kansliapäällikkökokous, kansliapäällikköiden apuna valmiuspäällikkökokous sekä vuonna 2013 perustettu turvallisuuskomitea. Häiriötilanteiden hallinnassa ja johtamisessa korostetaan valtioneuvoston ja toimivaltaisten viranomaisten toimimista normaaliorganisaatiolla ja normaalien toimintamallien mukaisesti. Toimivaltainen viranomainen johtaa operatiivista toimintaa. Vastuuviranomainen käynnistää häiriötilanteen hallintaan liittyvät toimenpiteet ja informoi tilanteesta oikea-aikaisesti, tarkasti ja sovittujen sekä säädettyjen käytäntöjen mukaisesti. (Ks. Härkönen ja Laitinen 2014)

Häiriötilanteiden hallintaan liittyvän valmistelun tukena hyödynnetään ministerivaliokuntia, kansliapäällikkökokousta, valmiuspäällikkökokousta ja ministeriöiden yhteistyön pysyviä yhteistyöelimiä sekä tarvittaessa häiriötilanteen luonteesta riippuen turvallisuuskomitean asiantuntemusta. Häiriötilanteiden hallinnan yleisestä yhteensovittamisesta

valtioneuvostossa vastaa valtioneuvoston kanslia osana pääministerin avustamistehtävää valtioneuvoston yleisessä johtamisessa. Valtioneuvoston tilannekeskus toimii yhteyspisteenä häiriötilanteisiin reagoimisessa. Tilannekeskus tuottaa reaaliaikaista tapahtumatietoa ja toimivaltaisten viranomaisten tiedoista koottua tilannekuvaa valtionjohdon käyttöön. Tehokas, oikea-aikainen ja luotettava ulkoinen ja sisäinen viestintä ovat olennainen osa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallintaa. Viestinnän yhdenmukaisuus tilannetta johtavan viranomaisen kanssa varmistetaan hyvillä yhteistoimintamenettelyillä. (emt.)

Periaatepäätöksellä, samoin kuin muillakaan valtioneuvostotason ohjaus- ja päätösasiakirjoilla, ei välttämättä ole suoraan vaikutusta eri hallinnonalojen viranomaistoiminnalle. Se korostaa viranomaisten omaa vastuuta eri operatiivisten tilanteiden hoitamisessa, johtamisessa, yhteistoiminnassa sekä viestinnässä. Siinä kuitenkin edellytetään, että viranomaiset, esimerkiksi poliisi, huomioi toiminnassaan mm. valtionjohdon tiedonsaannin tarpeet. Valtionjohdolla tai muulla viranomaisella saattaa olla tietoa, jota toimivaltaisella viranomaisella ei ole: tiedonkulku toimivaltaiselle viranomaiselle on varmistettava. Toimivaltaisen viranomaisen tilanneilmoitusten lisäksi valtionjohdon on saatava luotettavat tiedot kokonaisuuden hallitsemiseksi. Tilannekuvatoimintaa on kehitettävä siten, että valtionjohdon saatavilla on ajantasainen ja tarvittaessa analysoitu tilannekuva kaikissa oloissa. Tilannekuva kootaan viranomaisten tilannekuvista ja avoimista lähteistä (Ks. VN periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta 2012, 15; Laitinen 2014).

”Perusajatus on, että yhteisesti määritellyt strategiset turvallisuusteemat tulisivat jaetusti määritellyssä muodossa osaksi kunkin hallinnonalan ohjausta. Tämä tukee järjestelmien itseensä viittaavuutta ja ohjaa sitä kohti, mikä näkyy myös esimerkiksi päällekkäisyyksien poistamispuheessa sekä puheessa, joka korostaa jokaisen hallinnonalan vastuuta omille alueilleen kuuluvista turvallisuusvastuista, vaikka tämän tutkimuksen valossa kokonaisturvallisuuden tavoitteellinen systeeminen ydin on juuri jaetussa tiedossa, päällekkäisyyksien tunnistamisessa ja jakamisessa.” Toimivaltaisen viranomaisen asemaa ja roolia korostamalla ylläpidetään yhtäällä rakenteiden muuttumattomuutta ja pysyvyyttä tuetaan samalla siilomaista merkitysrakennetta, jossa tavoiteltua systeemisyyttä ja poikkihallinnollisuutta ei kyetä edistämään (Branders 2016,176-177).

Koronapandemian valossa voimme perustellusti kysyä, kuinka voimme ylittää toimivaltaisen viranomaisen muodostaman esteen, jotta voimme tuottaa kansallista ja kokonaisturvallisuutta mahdollisimman hyvin kokonaisvaltainen turvallisuusjohtaminen huomioiden? (Ks. kansallisen turvallisuuden vaikutusten arviointi 2020; Hyssälä ja Backman 2018; Branders 2016)

Koronapandemia turvallisuus(hallinnon)kontekstissa

Koronapandemia on siis korostanut valtion asemaa ja roolia. Samoin se tuonut vahvasti esiin turvallisuuskysymysten yhteiskunnallisen ja poliittisen merkittävyyden. Lisäksi se

osoittaa, kuinka kansallinen turvallisuus on vaikutuksiltaan huomattavasti laajempi kysymys kuin perinteiset turvallisuuden uhkakuvat ja siksi edellyttää laaja-alaista ymmärrystä sekä osaamista. Koronapandemia on osoittanut yhtäällä kuinka laajasti kansallisen turvallisuuden uhkakuvat osuvat eri sektoreille. Koronapandemian kriisivaiheen jälkeen on tarpeen tunnistaa, missä kaikkialla ja millaisia osaamis- ja kehittämistarpeita on? Millaisia tavoitteita yksittäisillä toimijoilla on ja kuinka ne ovat sovitettavissa yhteen?

Eri tahojen ja tapahtuminen toimesta olemme tunnistanee haasteita valmiuslakien, huoltovarmuuden, tilannekuvan, kriisiviestinnän ja siten kriisijohtamisen osalta. Lisäksi koronaan liittyvien toimenpiteiden johtaminen yksittäisten hallinnonalojen sisällä on ollut vaihtelevaa. Tilannekuva ja siten tilannetietoisuus sekä laajemmin tiedonkulku on ollut haasteiden sävyttämää. Eri viranomaisten toimivaltuuksia säädellään lukuisissa laeissa. Viime vuosien aikana eri yhteyksissä on usein noussut esiin kysymys siitä, millaisten olosuhteiden vallitessa ja millaista tietoa viranomaisen A voi luovuttaa viranomaiselle B, mikä tuottaa jatkuvasti esteitä sujuvalle ja tehokkaalle toiminnalle. Edellä todetut seikat heijastuvat välittömästi kriisiviestintään ja -johtamiseen. Voimme vain kuvitella millaisia haasteita nykyinen kriisi yhdistettynä osaavaan sekä aktiiviseen hybridivaikuttamisoperaatioon tuottaisi. Turvallisten tietoliikenneyhteyksien puute on aina vain ongelmallisempaa. Tiedon ja datan haavoittuvuus sekä rikollinen hyödyntäminen tai peräti hybridivaikuttaminen mahdollistuvat tämän vuoksi. (Ks. Poliisiammattikorkeakoulun arviointitoiminta)

Koronapandemia on akuutisti tuottanut lukuisille eri tahoille merkittäviä haasteita. Lastensuojelu, sosiaali- ja koulutoimi ovat joutuneet uudenlaisten turvallisuus- tai pikemminkin turvattomuuskysymysten eteen. Muuttuneiden olosuhteiden ja normaalien prosessien katkettua konkreettisia huolia ja ongelmia esimerkiksi poliisitoiminnan osalta on ollut nähtävissä useita. Erilaiset järjestyshäiriöt, kotien sisällä tapahtuneet väkivallanteot, mielenterveyteen ja päihderiippuvuuksiin liittyvät tehtävät ovat työllistäneet poliisia. Näiden osalta eräänä haasteena on se, mitä niille tapahtuu jatkossa – millä tavoin ja kuinka pitkään nämä näkyvät muilla sektoreilla kuten terveydenhuollossa tai viime kädessä oikeusjärjestelmässä. Oma lukunsa on ollut turvapaikanhakijat ja maahanmuuttajat (ml. laittomasti maassa olevat), joiden tavoitettavuus on pakoin vielä rajatumpaa kuin erilaisista ongelmista kärsivien yksilöiden.

Osa edellä todetuista poliisitehtävistä on hoidettu sitä mukaan kuin ne ovat ilmenneet. Näiden lisäksi on joukko erilaisia seikkoja ja kysymyksiä, joiden osalta ei vielä tiedetä mitä ne tarkoittavat. Tällaisia merkittäviä riskejä ja uhkakuvia ovat mm. internet-rikollisuuden laajuus, tietoturvan vaarantuminen etätyön johdosta, kysymys disinformaatiosta ja hybridivaikuttamisesta, luottamus viranomaistoimintaan, lääkeväärennökset ja järjestäytyneen rikollisuuden laajentuminen yhteiskunnan eri sektoreille. Kuten edellä olevasta listasta käy ilmi, niin pelkästään tämän kapean otoksen osalta on nähtävissä, kuinka monelle viranomaistaholle nämä kysymykset kuuluvat.

Merkittävä huolenaihe on laajempi yhteiskunnallinen kehitys. Mikäli yhteiskunnan turvaverkot entisestään ohentuvat, niin tällöin syrjäytyminen ja pahoinvointi ovat yhteiskuntarauhalle merkittävä uhka eli eri syistä toteutuva (väkivaltainen) radikalisoituminen saattaa lisääntyä. Tällä puolestaan saattaa olla merkittäviä heijastuksia pidemmän aikavälin yhteiskunnalliseen kehitykseen ja aina poliittisen järjestelmän toimivuuteen sekä legitimizeettiin. Tällaiset uhkakuvat edellyttävät valtiolta, yhteiskunnalta ja viranomaistoiminnalta hyvää yhteistä tilannekuvaa ja näkymää, yhteisten tavoitteiden asettelua, sujuvaa tiedonkulkua ja luottamusta sekä toimintaa tukevaa lainsäädäntöä.

Toisin sanoen, turvallisuus- ja toimintaympäristöämme määrittävät monitahoiset ja hankalasti nykyiseen toimintatapaamme sovittautuvat uhkakuvat, joita on yhtäältä vaikea tunnistaa ja jotka toisaalta kohdistuvat useamman viranomaisen tai hallinnonalan vastuulle (Ks. kansallinen riskiarvio 2018; Kansallisen turvallisuuden katsaus 2019). Tämä asettaa erityisesti haasteita ministeriöiden säädösvalmisteluun, joka on usein todettu hyvin siiloutuneeksi ja ministeriökeskeiseksi (Oikeusministeriö 2019).

Yhtäällä muuttuvan turvallisuusympäristön tila tarkoittaa, että hallintorakenne, prosessit ja esimerkiksi tulosjohtaminen kohtaavat maailman, jossa yhä monimutkaisemmat uhkakuvat tekevät niiden tarkan määrittelyn hankalaksi. Uhat kietoutuvat toinen toisiinsa ja uppoutuvat muiden ilmiöiden sisään. Uhkien tarkasteleminen irrallisina, yksittäisinä, helposti nimettävinä ja jonkin sektorin vastuualueelle yksinomaan kuuluvina tai sille kuulumattomina antaa uhista vääränlaisen käsityksen. Tällöin juuri ne ominaispiirteet, joita kompleksisuus mukanaan tuo – jäävät huomioimatta ja lopulta ymmärtämättä. Tullaan löytäneeksi tehokkaita ratkaisuja osaongelmiin kadottaen samalla kosketuspinta kokonaisuongelman luonteeseen (Heino, Huotari, Laitinen 2020). Koronapandemia on osaltaan kirkastanut edellä todetun ajattelun ja toiminnan hankaluudet.

Valtio on vähentänyt väkeä pidemmän aikaa, mistä osaltaan on seurannut heikentynyt kyky tuottaa turvallisuutta – esimerkiksi poliisin ja rajavartiolaitoksen tai pandemioihin varautuvien terveysviranomaisten resurssit ovat ilmeisen riittämättömät lakisääteisiin tehtäviin nähden. Toisin sanoen, viranomaisten rajalliset voimavarat ovat olleet koetuksella aika ajoin jo ilman pandemiaakin. (Ks. Valtiontalouden...2020) Yksi kriisin jälkeinen kysymys tulee olemaan, tulisiko valtion tarkastella yhtäällä omaa suorituskykyään nimenomaan henkilöstön osalta? Turvallisuustoimijoiden omien pelivarojen kaventuessa mm. säädösperustan monimutkaisuuden sekä resurssien pienenemisen vuoksi toimijat ovat joutuneet keskittymään oman toimintansa suunnitteluun entistä tiiviimmin. Tämä on vahvistanut siilokeskeistä toimintaa entuudestaan. Lisäksi koronapandemia on osoittanut, kuinka monitahoisesti ja laajasti erilaiset toimenpiteet kuitenkin edellyttävät henkilöstöresursseja eri tahoilla ja sektoreilla.

Koronapandemian esiin nostamien turvallisuus- ja tilannekuvajohtamiskysymysten taustalla on nähtävissä myös tietty hallinnollinen ajattelu, jossa esimerkiksi tulostavoitteiden kohdistuminen vain omaan sektoriin tai hallintoon tuottavat kapean näkökulman eikä siten laajemmalle jaetulle tilannekuvalle. Kuvaavaa on, kuinka

koronapandemian aikana esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulu raportoi useille tahoille samoja tietoja useampaan kertaan. Toisin sanottuna, paljon puhutuista digiloikista riippumatta me emme edelleenkään kykene järkevästi saati kustannustehokkaasti välittämään hallinnon tuloslukuja tai hallintoa koskevaa raportointia eri tahoille. Koronapandemia on pirstaloitunut ja läikkynyt hyvin monille tahoille ja sektoreille. Tästä on seurannut merkittäviä vaikeuksia muodostaa kokonaiskuvaa, josta käsin viestintä ja johtaminen olisi ollut helpompaa ja tehokkaampaa. Toisin sanoen, siiloutunut hallinto puhuu hiukan eri tavoin eri asioista yrittäen ottaa tilaa ja todellisuutta haltuun ja hallintaan erilaisin diskurssein ymmärtäen hiukan eri tavoin toimet ja toiminnot sekä omaten erilaisen, siilomaisen, näkökulman kuhunkin kysymykseen.

Tasavallan presidentti, puhemies ja oikeuskansleri ovat ottaneet esille erilaisia kysymyksiä koronapandemian osalta. Yhteistä heille on ainakin kaksi seikkaa – heillä kaikilla on kokemusta siiloista ja toisaalta he kaikki ovat nykyisin sellaisissa asemissa ja rooleissa, joissa he katselevat kokonaisuutta ikään kuin ylhäältä ja / tai ulkoa käsin. Myös pääministerin kommentit kriisijohtamisen haasteista ovat linjassa edellä mainittujen arvioiden kanssa. Tämä keskustelu on osin politisoitunut - erilaisista valtapositioista käsin on käyty keskustelua hiukan myös toistensa ohitse.

Tulevaisuuden osalta meidän tulisi löytää ratkaisuja edellä todettuihin kysymyksiin. Ratkaisujen ja keinojen lista on pitkä ja monin paikoin haasteellinen. Meidän tulisi ensinnäkin tunnistaa ja priorisoida ne kysymykset, jotka tulisi ratkaista ensimmäiseksi. Toisin sanoen, millä teoilla on eniten vaikutusta kokonaisuuteen ja kiinnittää huomio siihen, jotta voisimme välttää mahdollisilta uusilta ”valuvioilta”. Meidän tulee kyetä pääsemään – tavalla tai toisella – eteenpäin toimivaltaisen-viranomaisen-ajattelun muodostamista rajoittavista tekijöistä. Tämä on ennen kaikkea toimintakulttuurikysymys, joka tulee viemään aikaa. Osaan on löydettävissä ratkaisuja helposti ja on varmasti jo tehtykin, mutta laajempi lakeihin, rakenteisiin ja viime kädessä toimintakulttuuriin linkittyvä kokonaisuus tulee viemään aikaa.

Konkreettisia toimia voisivat olla esimerkiksi koulutuksen, työkierron ja intensiivisemmän valmius- ja varautumisharjoittelun tehostaminen. Ne loisivat perustaa laajemmalle osaamiselle ja siten parempaa ymmärrystä kokonaisuudesta sekä ennen kaikkea siitä, miltä kansallisen turvallisuuden ja kokonaisturvallisuuden haasteet näyttäivät ”naapurisiilossa”. Tästä seuraisi entistä parempia valmiuksia sekä kyvykkyyksiä toimia yhdessä ja tuottaa siten parempaa ennakointi- ja varautumisosaamista (ml. tilannekuvatoiminto). Jaetut merkitykset, yhteinen ymmärrys ja yhteinen tekeminen tuottavat kaikkia hyödyttävää potentiaalia. Tätä kautta meillä on mahdollisuus tunnistaa ja proaktiivisesti reagoida siilojen välisiin kapeikkoihin, jotka eivät lähtökohtaisesti toimivaltainen-viranomainen-ajattelussa kuulu kenellekään, vaan jäävät piiloon ja hallintojen väleihin. Kysymys ei ole vain valtioneuvostosta ja ministeriöiden alaisista keskushallinnoista, vaan tämä muutostarve koskee myös kuntia ja maakuntia.

On ymmärrettävä, että hallinnollisten rakenteiden ja toimijuuksien on muututtava. Käytännössä jo vuosikymmenten ajan meillä on todettu, kuinka toimintaympäristö on monimutkaistunut, muuttunut haasteellisemmaksi ja kuinka se edellyttää entistä parempaa poikkihallinnollista yhteistyötä. Näin on osin tapahtunutkin, mutta ilmiselvästi ei riittävässä määrin. Koronapandemian esiin nostamien haasteiden ratkaisemisessa uuden selonteon tai turvallisuusstrategian tuottaminen ei ole riittävä toimenpide – tarvitsemme konkreettisia tekoja. Mikäli muutos tapahtuu ennakoiden ja kehittämistoimien kautta, niin valmiutemme seuraavaan kriisiin on parempi kuin jos musta joutsen tai jokin muu horisontin takaa tuleva ”olio” meidät muutoksiin pakottaa. On jatkossakin selvää, että jonkun tulee johtaa ja vastata toiminnasta. Kysymys on siitä, kuinka kyetä turvallisuusjohtamaan ne kysymykset ja ongelmat, jotka kiteytyvät etenkin niissä kysymyksissä, jotka eivät suoranaisesti kuulu kenellekään. Turvallisuuden tuottaminen tulee nähdä prosessina, jossa eri tavoitteiden toteuttamiseen tarvitaan eri tahoja – riippuen kysymyksestä jonkin panos on merkittävämpi kuin jonkin toisen. Tämä ajattelu on meillä lähtökohtaisesti tunnistettu.

Meidän tulisi miettiä, varsinkin pysyvässä resurssiniukkuuden tilassa, entistä joustavammin toimivaa viranomaisyhteistyötä. Me tarvitsemme entistä enemmän sellaisia elimiä, joissa ovat edustettuina keskeiset viranomaistahot, jotka kykenevät kriisistä riippuen joustavasti vastaanottamaan ja hyödyntämään eri tahoilla olevaa osaamista ja konkreettisia resursseja ilman, että toimivaltainen-viranomainen-ajattelu estää toimintaa tai tiedonkulkua rajoittavat lait estävät tähän tehtävään valtion palkkaamaa viranomaista suorittamaan kulloinkin tarvittavaa toimenpidettä. Yhteisen tekemisen edistäminen, tilannetietoisuuden ja -kuvatoiminnon vahvistaminen, yhteisten tietokantojen sekä rekisterien hyödyntäminen jne. ovat konkreettisia toimia, joita tulisi vakavasti harkita edistettävän. Samanaikaisesti kun tulisi edistää yhteisten toimintojen mietintää sekä yhdessä tekemistä ja yhteistä koulutusta esimerkiksi sisäasiainhallinnon puitteissa, niin samanaikaisesti tulee huolehtia, että eri viranomaisputkien osaaminen ja kehittäminen säilytetään. Toisin sanoen, sitä erikoisosaamista jota eri tahoilla on, tulee vaalia ja kehittää, jotta erilaisissa kriiseissä tarvittavaa lisäarvoa saadaan hyödynnettyä. Pitkälti kyse on strategisesta kumppanuudesta. Toimijat ovat vahvassa keskinäisen riippuvuuden tilassa tavoitellen lopputulosta, jota ei ole ilman strategisia kumppaneita mahdollista saavuttaa (Ks. Laitinen ja Jukarainen 2014).

Tulevaisuutta silmällä pitäen tarvitsemme toimintamallin (ks. kansallisen turvallisuuden...2020), joka hyödyntää entistä paremmin eri tahoilla olevaa osaamista ja asiantuntijuutta ilman osin pirstaleisen lainsäädännön tuomia rajoitteita tai historian ja toimintakulttuurin tuottamia keinotekoisia esteitä (ks. Keinänen ja Lonka 2020). Lukuisten strategioiden toimeenpanosta tulee huolehtia. Fiksun toimintamallin myötä syntyisi myös turvallisuuden ja varautumisen tietovaranto, joka palvelisi laajasti eri tahoja. Tämä vahvistaisi entisestään kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin edellytyksiä. Samoin laaja-alaisten turvallisuusstrategioiden tuottaminen, toimeenpano ja vaikuttavuuden seuranta paranisivat ja yhteensovittaminen selontekoprosessien kanssa helpottuisi.

Lopuksi

Koronapandemian esiin nostamien erilaisten kehittämistoimien lista on pitkä ja monitahoinen. Kaikki tarvittavat toimet eivät vielä ole edes tiedossa. Tämä tulee vaatimaan aikaa, mutta mikäli muutos- ja kehittämistoimiin ryhdymme, tarvitsemme kattavan kartoituksen tarvittavista toimista ja toimenpiteistä. Tämän jälkeen tulee kyetä luomaan selkeä (priorisoitu) toimenpidesuunnitelma mitä tehdään, miksi, kenen toimesta ja millä aikataululla sekä kehittämistoiminnan vaikuttavuutta säännönmukaisesti arvioiden.

Yleisesti ottaen on vaikea nähdä, kuinka edellä todettuihin haasteisiin kyettäisiin reagoimaan nopeasti. Luultavasti erilaisia selvityksiä tehdään, tietoa kerätään, jokin työryhmä perustetaan ja epäilemättä syntyy strategioita ja selontekoja, joissa pandemia on esillä. Erityinen ongelma on, että pelkästään turvallisuushallintoa koskevan koronapandemian jälkeisen tarkastelun teettäminen on laaja-alaisuuden vuoksi hyvin haasteellinen tehtävä. Lisäksi meidän tulisi kyetä arvioimaan myös sosiaali- ja terveyspuolta koskevia kysymyksiä. Osaamisalat, tehtävät, toimivaltaisten viranomaisten määrä on suuri. Tietoturvallisuus itsessään on vaikea kysymys ja tietoa sekä sen käyttöä koskevien lukuisten lakien vuoksi on hankala nähdä kuka tai mikä taho voisi kattavasti ja osaavasti tehdä tällaisen tarkastelun. Lisäksi on varsin mahdollista, että kriisin (todennäköisesti) aikanaan hellitettyä huomio kiinnittyy rästiin jääneisiin tehtäviin sekä pyrkimyksiin palauttaa mahdollisimman normaali arki. Merkittäviin muutoksiin ei välttämättä riitä voimia ja resursseja. Edellä hahmotellun kaltainen kokonaisvaltainen tarkastelu edellyttäisi laaja-alaisen sekä vahvan poliittisen tuen ja toimeksiannon.

”Ehkä huomisen yhteistyö on jotain, mikä ei järjestäydy annettujen tehtäväalueiden ja oletusten ehdoilla – jotain, mikä ei näe toisen tontille astumista tai omalle tontille päästämistä lainkaan relevanttina kysymyksenä, sillä tonttijakoa tehdään enemmänkin ongelman kuin ratkaisijoiden ehdoilla. Ehkä tarvittava yhteistyö edellyttää hellittämistä jostain, mikä tähän saakka on antanut tukea, turvaa ja varmuutta. Näin nähtynä toimijoiden välinen yhteistyö on välttämätöntä, mutta kaukana kivuttomasta.” (Ks. Heino, Huotari, Laitinen 2020) Ratkaisun, ongelman ja tavoitteen tulisi ehdottaa rakennetta ja hallinnon muotoa, ei päinvastoin.

Lähteet

Asevelvollisuus-valiokunnan mietintö :o 1, joka koskee Keisarillisen majesteetin armollista esitystä yleisen asevelvollisuuden toimeenpanemisesta. Esit. n:o 40 Asiakirjat valtiopäiviltä Helsingissä vuosina 1877-1878., Kolmas osa Helsinki 1878, s. 5.

Branders Minna (2016) "Kokonainen turvallisuus? Kokonaisturvallisuuden poliittinen kelpoisuus ja hallinnollinen toteutettavuus". Väitöskirjatutkimus, Acta Universitatis Tamperensis 2124, Tampereen yliopisto.

Heino Ossi, Huotari Vesa ja Laitinen Kari (2020), Varautuminen eilen – varautuminen tänään (työotsikko) Toim. Heino Ossi, Huotari Vesa ja Laitinen Kari. Poliisiammattikorkeakoulu (tulossa 2020).

Hyssälä Liisa ja Backman Jouni: Kansanvallan peruskorjaus – kaikki voimavarat käyttöön. Sitra, 2018.

Härkönen Timo ja Laitinen Kari (2014) "Kokonaisturvallisuus - tulevaisuuden turvallisuusmalli?". Poliisin toimintaympäristö: Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2014. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja.

Ingman Lauri, 1925: Suomen turvallisuus: lausuntoja sisä- ja ulkopoliittisista kysymyksistä vuosina 1923-1925.

Joenniemi, Pertti (1993): "Euro-Suomi; rajalla, rajojen välissä vai rajaton?" teoksessa Suomesta Euro-Suomeen. Toim. Pertti Joenniemi, Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos, tutkimustiedote No.53, 17-47.

Kansallinen riskiarvio 2018. Sisäministeriö 5 / 2019.

Laitinen Kari (1999): Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka: Tulkintoja uusista turvallisuusista kylmän sodan jälkeen. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Laitinen, Kari "Valtapolitiikan ajattomuus — Tulkintoja maailmanpolitiikasta 9.11. jälkeen", (toim. Kari Laitinen), Studia Politica Tamperensis No.10, 2002, Tampereen yliopisto.

Laitinen Kari & Jukarainen Pirjo (2014) Tietojohdoisuus ja toiminnan vaikuttavuuden arviointi moniviranomaistyössä - Tapaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteinen rikostiedustelu ja -analyysitoiminta (PTR -rikostorjunta). Poliisiammattikorkeakoulun julkaisuja, 2014, (julkinen versio).

Laitinen Kari (2014) "Päättäjille voidaan tarjota parempaa tilannetietoa", vieraskynä Helsingin sanomat 11.8.2014.

Lonka Harriet, Laitinen Kari, Keinänen Anssi, Wähä Susanna, Huhtinen Aki-Mauri, Paasonen Jyri (2020) Kansallisen turvallisuuden vaikutusten arviointi. VNTEAS hanke, Julkaisu VNK.

Lonka Harriet ja Keinänen Anssi (2020) Vierashuoneessa: FT Harriet Lonka ja professori Anssi Keinänen: Säädosjohtaminen ja kansallisen turvallisuuden intressi.
<https://www.edilex.fi/uutiset/63997>

Marin Sanna haastattelu Aamulehdessä 21.5.2020.

Oikeusministeriö (2019) Lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmän loppuraportti. Oikeusministeriön julkaisuja; Mietintöjä ja lausuntoja 2019: 29.

Poliisiammattikorkeakoulu on tehnyt useita ulkoisia arviointeja erilaisista valmius- ja varautumisharjoituksista. Raportit ovat lähtökohtaisesti turvaluokiteltuja ja vain viranomaiskäyttöön.

Pöysti Tuomas (2019): "Kansallinen turvallisuus ja kestävä valtiosääntö", luento Paasikivi-seurassa 3.9.2019.

Snellman J.V. (1928): Kootut teokset; II osa; Valtio-oppi. WSOY, Porvoo. Suom. Heikki Lehmusto

Suojelupoliisi (2019) Kansallisen turvallisuuden katsaus, julkaistu 5.12.2019.

Valonen Kai (2020) "Onnettomuustutkijan 15 vuotta" teoksessa Varautuminen eilen – varautuminen tänään (työotsikko) Toim. Heino Ossi, Huotari Vesa ja Laitinen Kari. Poliisiammattikorkeakoulu (tulossa 2020).

Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta 2012.

Valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskunnan turvallisuusstrategia (YTS) 16.12.2012

Valtioneuvoston periaatepäätös 2017, Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (Turvallisuuskomitea).

Valtiontalouden tarkastusvirasto (2016). Säädösten sektorirajat ylittävien vaikutusten arviointi. Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset 1/2016.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (2020) Katsaus: Yhteistyö parantaa turvallisuusviranomaisten toiminnan vaikuttavuutta – haasteena niukat resurssit sekä ohjauksen riittävyys ja yhtenäisyys.